

Les 192 – Antwoorden

Opdracht 1: Vervoeg het werkwoord בָּטַח *bátach* [pa'al] Vertrouwen

Persoon	Tegenwoordige tijd	Verleden tijd	Toekomende tijd	Persoon
Ik (m)	בֹּטֵחַ <i>bote'ach</i>	בִּטַּחְתִּי <i>bátachtie</i>	אֶבְטַח <i>èvtach</i>	אֲנִי
Ik (v)	בּוֹטַחַת <i>botachat</i>	בִּטַּחְתִּי <i>bátachtie</i>	אֶבְטַח <i>èvtach</i>	אֲנִי
Jij (m)	בֹּטֵחַ <i>bote'ach</i>	בִּטַּחְתָּ <i>bátachtá</i>	תִּבְטַח <i>tivtach</i>	אַתָּה
Jij (v)	בּוֹטַחַת <i>botachat</i>	בִּטַּחְתְּ <i>bátacht</i>	תִּבְטַחִי <i>tivt^echie</i>	אַתְּ
Hij	בֹּטֵחַ <i>bote'ach</i>	בָּטַח <i>bátach</i>	יִבְטַח <i>yivtach</i>	הוא
Zij	בּוֹטַחַת <i>botachat</i>	בָּטַחָה <i>bát'cháh</i>	תִּבְטַח <i>tivtach</i>	היא
Wij (m)	בוֹטְחִים <i>botchiem</i>	בִּטַּחְנוּ <i>bátachnoe</i>	נִבְטַח <i>nivtach</i>	אֲנַחְנוּ
Wij (v)	בוֹטְחוֹת <i>botchot</i>	בִּטַּחְנוּ <i>bátachnoe</i>	נִבְטַח <i>nivtach</i>	אֲנַחְנוּ
Jullie (m)	בוֹטְחִים <i>botchiem</i>	בִּטַּחְתֶּם <i>b^etachtèm</i>	תִּבְטַחוּ <i>tivt^echoe</i>	אַתֶּם
Jullie (v)	בוֹטְחוֹת <i>botchot</i>	בִּטַּחְתֶּן <i>b^etachtèn</i>	תִּבְטַחוּ <i>tivt^echoe</i>	אַתֶּן
Zij (m)	בוֹטְחִים <i>botchiem</i>	בָּטַחוּ <i>bátchoe</i>	יִבְטַחוּ <i>yivt^echoe</i>	הֵם
Zij (v)	בוֹטְחוֹת <i>botchot</i>	בָּטַחוּ <i>bátchoe</i>	יִבְטַחוּ <i>yivt^echoe</i>	הֵן

Geb. wijs: m: בָּטַח *b^etach*, v: בִּטַּחִי *bitchie*, mv: בִּטַּחוּ *bitchoe*, infinitief: לִבְטֹחַ *livto'ach*

Opdracht 2: Vervoeg het werkwoord בִּיטַח *bittach* [pi'el] Verzekeren

Persoon	Tegenwoordige tijd	Verleden tijd *	Toekomende tijd **	Persoon
Ik (m)	מְבַטֵּחַ <i>m^evatte'ach</i>	בִּיטַּחְתִּי <i>bittachtie</i>	אֶבְטַח <i>^avattach</i>	אֲנִי
Ik (v)	מְבַטַּחַת <i>m^evattachat</i>	בִּיטַּחְתִּי <i>bittachtie</i>	אֶבְטַח <i>^avattach</i>	אֲנִי
Jij (m)	מְבַטֵּחַ <i>m^evatte'ach</i>	בִּיטַּחְתָּ <i>bittachtá</i>	תִּבְטַח <i>t^evattach</i>	אַתָּה
Jij (v)	מְבַטַּחַת <i>m^evattachat</i>	בִּיטַּחְתְּ <i>bittacht</i>	תִּבְטַחִי <i>t^evatchie</i>	אַתְּ
Hij	מְבַטֵּחַ <i>m^evatte'ach</i>	בִּיטַּח <i>bittach</i>	יִבְטַח <i>y^evattach</i>	הוא
Zij	מְבַטַּחַת <i>m^evattachat</i>	בִּיטַּחָה <i>bitcháh</i>	תִּבְטַח <i>t^evattach</i>	היא
Wij (m)	מְבַטְחִים <i>m^evatchiem</i>	בִּיטַּחְנוּ <i>bittachnoe</i>	נִבְטַח <i>n^evattach</i>	אֲנַחְנוּ
Wij (v)	מְבַטְחוֹת <i>m^evatchot</i>	בִּיטַּחְנוּ <i>bittachnoe</i>	נִבְטַח <i>n^evattach</i>	אֲנַחְנוּ
Jullie (m)	מְבַטְחִים <i>m^evatchiem</i>	בִּיטַּחְתֶּם <i>bittachtèm</i>	תִּבְטַחוּ <i>t^evatchoe</i>	אַתֶּם
Jullie (v)	מְבַטְחוֹת <i>m^evatchot</i>	בִּיטַּחְתֶּן <i>bittachtèn</i>	תִּבְטַחוּ <i>t^evatchoe</i>	אַתֶּן
Zij (m)	מְבַטְחִים <i>m^evatchiem</i>	בִּיטַּחוּ <i>bitchoe</i>	יִבְטַחוּ <i>y^evatchoe</i>	הֵם
Zij (v)	מְבַטְחוֹת <i>m^evatchot</i>	בִּיטַּחוּ <i>bitchoe</i>	יִבְטַחוּ <i>y^evatchoe</i>	הֵן

Geb. wijs: m: בָּטַח *battach*, v: בִּטַּחִי *batchie*, mv: בִּטַּחוּ *batchoe*, infinitief: לִבְטֹחַ *l^evatte'ach*

* In oudere teksten geschreven zonder yod.

** De keelletter chet heeft graag een A-klank voor zich. Zie [Les_05C](#), Klinkerwetten 6.

Opdracht 3: Plaats uitspraaktekens, geef de uitspraak en vertaal.

?[שְׁלַח] [שְׁלַח] ezo chèvráh m^evattachat èt hamm^echoniet shèlchá [shèlách]? Welke maatschappij verzekert uw (m, v) auto?

הַחֵם הַמְטוֹס בָּטוּחַ? ha'iem hammátos batoe'ach? Is het vliegtuig veilig?

זֶה נֶהַג נוֹהֵג בְּבִטְחָה zèh nèhag noheg b^evitcháh Deze chauffeur/bestuurder rijdt veilig

אֲנִי מְבֹטָח מְסֻפֵּיק anie m^evoettách maspieq Ik ben voldoende /genoeg verzekerd

הַשׁוֹפֵט שׁוֹפֵט אֶת הַנֶּהַג חֹסֵר זִהִירוֹת hashofet shofet èt hanèhag ch^asar z^ehiroet

De rechter berecht de onvoorzichtige bestuurder (de bestuurder zonder voorzichtigheid)

Opdracht 4: Een paar fragmenten uit de Bijbel. Probeer ze te vertalen; waar staan ze?

וַיִּשְׁבְּתֶם-בְּטַח wishavtèm bètach, En u zult in veiligheid wonen, Deuteronomium 12:10 slot.

וְשָׁמַע לִי, יִשְׁכַּן-בְּטַח w^eshome'a li yishkán bètach, 'en-[wie]-hoort naar-mij zal-wonen veilig',

Spreuken 1:33a

הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֶבְטַח hineh el y^eshoe'átie èvtach, Zie God [is] mijn-redder ik-zal-vertrouwen,

Spreuken 12:2a

Les 193 – Judaïca 46 - Overlijden en begrafenis

Wanneer vaststaat dat iemand drie dagen of minder te leven heeft, wordt deze persoon een stervende genoemd, en mag hij of zij geen moment alleen worden gelaten. Het laatste deel van het leven moet zo prettig mogelijk gemaakt worden, zelfs als daarbij regels van de shabbat of feestdagen worden overtreden. Bij een stervende mag zinloos medisch handelen worden stopgezet; euthanasie is echter verboden.

Maar zolang een mens ademt, leeft hij en behoort hij toe aan deze wereld. Daarom is het bijvoorbeeld verboden de begrafenis te regelen zolang de stervende nog leeft. Dit betreft met name zaken zoals een kist, doodsklederen of een rouwkaart.

Tijdens het sterven wordt het '[Shema](#)' gebeden, '*Hoor Israël, de HEER is onze God, de HEER is één*'. (Deuteronomium 6:4). Zodra de stervende de laatste adem uitblaast reciteert men uit het Alenoegebed: '*de Eeuwige zal Koning zijn over de hele wereld - op die dag zal de Eeuwige één zijn en Zijn Naam één*', en hierna het Shema. Na het overlijden wordt Psalm 91 uitgesproken.

Als de persoon is overleden, wordt een rituele reiniging uitgevoerd. Het lichaam wordt gereinigd, met een laken bedekt en driemaal met lauw water overgoten, in een metaheerhuisje of ander gebouw van de Joodse gemeente. Daarna wordt eenvoudige linnen doodskleding aangedaan en het lichaam wordt in een eenvoudige houten kist gelegd. In landen waar dit is toegestaan, wordt het lichaam gewikkeld in een lijkwade begraven, waardoor het sneller verteert. Indien de overledene tijdens zijn leven een [taliet](#) (gebedsmantel) droeg, wordt deze om het lichaam gelegd. Hierbij wordt een van de *tsitsit* (schouwdraden) afgeknipt, als teken dat deze niet langer wordt gebruikt bij het gebed, en dat de drager is ontheven van het houden van de geboden. Hierna wordt de kist gesloten; opbaren van de overledene is niet gebruikelijk, evenmin als crematie (wat wel voorkomt bij liberale Joden, vaak als teken van verbondenheid met de mensen die in de holocaust verbrand zijn).

De begrafenis is eenvoudige en sober, evenals de begraafplaats, omdat '(...) *totdat u tot de aardbodem terugkeert, omdat u daaruit genomen bent; want stof bent u en u zult tot stof terugkeren.*' (Genesis 3:19b). In tegenstelling tot de meeste christelijke begrafenis-ten zijn er geen muziek en bloemen.

Op de meeste Joodse begraafplaatsen worden de doden richting de Tempel te Jeruzalem begraven, vanuit Nederland is dat richting het oosten. Eens zal van daaruit de opstanding der doden beginnen. Voorafgaand aan de begrafenis wordt ten teken van rouw een inscheuring in een kledingstuk van de meest betrokken nabestaanden gemaakt. Zoals eens aartsvader Jakob deed bij het bericht dat zijn zoon Jozef was verscheurd door een wild dier. De rouwenden blijven die kleding gedurende de rouwweek (sjiwwe) dragen.

Op de begraafplaats is vaak een ruimte, waar eerst

Orthodoxe joden spreken een gebed uit bij een graf. Beeld: Flickr

een speciale dienst gehouden wordt, waarin gebeden en Bijbelteksten worden gelezen, gevolgd door een rouwrede, een *hespeed*, waarin de verdiensten van de dode worden gememoreerd.

Onderweg naar het graf worden psalm 90:17, psalm 91 en een gebed uitgesproken, en wanneer de kist in het graf zakt, wordt deze tekst uit Daniël 12:13 gezegd: '*Ga naar uw eindbestemming en blijf rusten, om weer op te staan volgens uw lot aan het einde der dagen*'. Vervolgens scheppen de aanwezigen (bij de orthodoxe joden alleen de mannen) elk drie scheppen aarde op en rond de kist. Daarbij zegt men een spreuk volgens Prediker 12:7 '*De stof keert terug naar de aarde, waaruit ze ontstaan is; de ziel echter keert terug tot God, die haar gegeven heeft*'. Het graf wordt niet eerder verlaten dan dat het geheel met zand is afgedekt.

Wanneer er tien Joodse mannen bij de begrafenis aanwezig zijn, dan zeggen de mannelijke nabestaanden het [kaddishgebed](#), een Aramees gebed ter heiliging van G-ds naam, waarin noch het begrip noch het woord dood voorkomt, maar dat in de lange geschiedenis van het Joodse volk wordt gezegd wanneer overledenen worden gememoreerd.

Na de begrafenis volgt de *shiva*, een rouwperiode van zeven dagen. Gedurende deze periode wordt in het huis van de overledene gerouwd door de nabestaanden en betrokken bezoekers. Vrienden, familieleden en burens komen tijdens deze dagen langs en delen in het verdriet. Ze troosten elkaar en zijn er voor elkaar. Het eten dat je tijdens deze dagen eet is heel eenvoudig en de naaste familieleden van de rouwenden zorgen ervoor.

Aan het einde van deze eerste week volgt een 30-daagse tijd, *sh'loshim*, van minder intensief rouwen,

waarin de dagelijkse werkzaamheden weer worden opgepakt, maar vreugdevolle gebeurtenissen worden vermeden (behalve het vieren van de shabbat of belangrijke feestdagen). Tijdens de rest van het eerste jaar wordt het kaddish uitgesproken door een minjan – tien joodse mannen die de leeftijd van bar mitswa (13+) bereikt hebben.

Meestal wordt aan het eind van het rouwjaar, soms al eerder, en grafsteen (*matseiva*) geplaatst. Vervolgens wordt jaarlijks op de Joodse sterfdatum (*Jahrzeit*) het kaddish uitgesproken, een bijzondere kaars aangestoken en een bezoek gebracht aan het graf. Volgens de Joodse traditie is het gebruikelijk om bij ieder bezoek een steentje op het graf te leggen. Die staat symbool voor de blijvende herinnering aan de overledene en het droeg er in de Oudheid aan bij dat het graf zichtbaar bleef.

Een Joods graf wordt op de [Joodse begraafplaats](#) nooit geruimd; het graf blijft eeuwig bestaan. Gevolg is dat bij ruimtegebrek graven boven elkaar worden gemaakt, zoals op de oude Joodse begraafplaats in Diemen, waar op de bestaande graven een dikke laag zand is gestort.

Het jodendom kent meerdere namen voor begraafplaats, waaronder:

- Bet Chaim (huis van het leven),
- Bet Olam (huis van de wereld),
- Bet Kvarot (huis der graven).

Achter de naam van een overledene wordt veelal de afkorting ז"ל of Z"l (of een vergelijkbare afkorting) geplaatst. Dat is een afkorting van זכרוננו לברכה, zichrono liv'rachah, zijn nagedachtenis zij een zegen. Dit is gebaseerd op Spreuken 10:7a, 'De herinnering aan de rechtvaardige is tot zegen'.

Woordenschat:

בְּדִימוֹס	b ^e dimos (bn)	Gepensioneerd
פְּנִסְיוֹנֶר	pènsjonèr (m)	Gepensioneerde
פְּנִסְיָה	pènsiyáh (v)	Pensioen
קָשִׁישׁ	qáshiesh (bn, m)	Bejaarde
בֵּית אָבוֹת	bet ávot	Bejaardentehuis, verzorgingshuis
בֵּית פְּרִישָׁה	bet p ^e risháh	Bejaardentehuis
גָּסָס	gásas [pa'al]	Sterven, op sterven liggen
גּוֹסֵס	goses (m, bn)	(Een) stervende
מֵת, מוֹת	met, moet [pa'al]	Sterven, doodgaan לָמוֹת lámoet (inf)
מָוֹת, מְוֹת	máwèt (m)	Dood; overlijden. Zie les 123.
בַּר-מָוֹת	bar-máwèt	Sterveling
מֵת	met (m, v, bn)	Dode, overledene מוֹת mot (constr)
גּוֹפָה	goefáh (v)	(Dood) lichaam גּוֹפּוֹת goefot
טָהוּר, טִיהָר	tiher [pi'el]	Zuiveren, reinigen
טָהוּרָה, טָהָרָה	tòhòráh, taharáh (v)	Reinheid, reiniging van een dode
מְטוּהָר, מְטוּהָרָה	m ^e tohár (bn)	Gereinigd, gezuiverd
בֵּית טָהוּרָה	bet tòhòráh	Metaheerhuis
הֶסְפֵּד	hèsped (m)	Lijkrede
קָבַר	qávar [pa'al]	Begraven לְקַבֵּר liqbor (inf)
קָבַר	qèvèr (m)	Graf קְבָרִים q ^e váriem
קַבְרָן	qabrán (m)	Doodgraver
לְוִיָּה	l ^e wáyáh (v)	Begravenis; escorte
שְׂרֵפַת גּוֹיָה	s'refat g'wiyáh	Crematie, verbranden van het lijk
בֵּית קְבָרוֹת	bet kvarot	Begraafplaats
מַצֵּבָה	matzeváh (v)	Grafsteen, gedenksteen, monument
אָבֵל	evèl (m)	Rouw
אָבֵל, אָבֵלָה	ával, ável [pa'al]	Rouwen
הִתְאַבֵּל (עַל)	hitabel (al) [hitpa'el]	Rouwen (om) לְהִתְאַבֵּל l ^e hitabel (inf)
אֶלְמָן אֶלְמָנָה	alman (m), almánáh (v)	Weduwnaar, weduwe
יְתוּם, יְתוּמָה	yátom (m), y ^e tomáh (v)	Wees
יָשֵׁב שִׁבְעָה	yáshav shiváh	'Shiwwwe zitten' tijdens 7 rouwdagen
עָפָר	áfár (m)	Stof

Opdracht 2: Noteer de uitspraak en de vertaling. Zie [les 57](#), [les 107](#), [les 119](#), [les 193](#), [les 200](#).

כִּי-עָפָר אֶתָּה, וְאֶל-עָפָר תָּשׁוּב

.....
כִּי-בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם, לְטַהֵר אֶתְכֶם: מְכַל, חֲטָאֵתֵיכֶם, לִפְנֵי יְהוָה, תִּטְהַרוּ

.....
חַיָּה הַיּוֹם כִּי מָחָר נִמּוֹת!

.....
זָכוֹר, אֶתְהָ בֵר-מִוֹת

.....
הַמְשַׁטְרָה מְצָאָה שְׂתֵי גּוֹפוֹת עַל הַשָּׂדֶה

Opdracht 1: Vervoeg het werkwoord קָבַר qávar [pa'al] Begraven (to bury).

Controleer jezelf op de website www.hebrew-verbs.co.il.

Persoon	Tegenwoordige tijd	Verleden tijd	Toekomende tijd	Persoon
Ik (m)	אֲנִי
Ik (v)	קוֹבְרַת qovèrèt	קִבְרַתִּי qávartie	אֶקְבֹּר èqbor	אֲנִי
Jij (m)	אַתָּה
Jij (v)	אַתְּ
Hij	הוּא
Zij	הִיא
Wij (m)	אֲנַחְנוּ
Wij (v)	אֲנַחְנוּ
Jullie (m)	אַתֶּם
Jullie (v)	אַתֶּן
Zij (m)	הֵם
Zij (v)	הֵן

Geb. wijs: m:, v:, mv:, infinitief: לִקְבֹּר liqbor

Bronnen: hebreuws.net; hebreuws.net; artikel van Tobias Strijker/messianieuws.nl in 2016; www.uitvaart.nl; lewaja-de-joodse-begravenis-een-korte-beschrijving; millon; titels voor overledenen.

Zie ook: De dood maakt deel uit van het leven (NIK);

Punishment or a scrubbing of the soul (Uwl; straf of beloning na de dood);

Jizkor maakt nagedachtenis aan overleden familieleden duurzaam (NIK);

traditional-burial-preparations; properly-eulogizing-the-dead;

webinar-death-and-mourning-jewish-laws-and-customs;

www.youtube.com/watch?v=vvqjiOlh5rY Jewish Prayer in Honor of the Deceased at 9/11 Memorial